

Marion Bloem:

'Ik wil een
die

Op 29 april van dit jaar kreeg Marion Bloem de onderscheiding van *Officier in de Orde van Oranje-Nassau* voor haar voortrekkersrol in de emancipatie van nieuwe Nederlanders en de stem die ze gaf aan de tweede generatie Indische Nederlanders. Wat was haar moeder trots! Helaas was haar vader drie weken eerder gestorven.

Marions ouders kwamen na de oorlog naar Nederland, beiden hadden in een jappenkamp gezeten. In 1976 debuteerde Marion als schrijfster en groeide uit tot chroniqueur van Nederlands-Indië met boeken als *Geen gewoon Indisch meisje* en *Ver van familie*, dat ze onlangs verfilmde. Onlangs verscheen *Vervlochten grenzen*, een familiegeschiedenis over de driehoeksverhouding Nederlands-Indië, Indonesië en Nederland. “Dit boek gaat over keuzes,” zegt ze. “De

stem geven aan *Indische mensen* niet worden gehoord'

Dit jaar is het zestig jaar geleden dat Indonesië onafhankelijk werd. "Indo's hebben veel doorgemaakt," vertelt schrijfster, filmmaakster en beeldend kunstenaar Marion Bloem (57). Ze schreef een boek over drie generaties Indo's: *Vervlochten grenzen*. Margriet sprak met haar en portretteerde daarnaast drie vrouwen met Indisch bloed.

Indo's moesten telkens kiezen. Ben ik loyaal naar de Nederlanders of de Indonesiërs? Zo kregen mensen met minder dan vijftig procent Europees bloed in de oorlog de keuze van de Japanners of ze wel of niet in een kamp gingen. En ook daar moesten ze kiezen: strijk ik de kleding van de Jap zodat ik extra eten krijg voor mijn kinderen of lijdt mijn gezin honger? En na de oorlog: blijf ik trouw aan de Nederlandse vlag of word ik Indonesiër? Telkens was de vraag: waar ligt mijn loyaliteit? Uiteindelijk zorgen schijnbaar kleine dingen ervoor dat je over de grote beslissingen niets meer te vertellen hebt." Ze geeft een stem aan een grote groep Indische mensen die niet worden gehoord. "Ze hebben veel doorgemaakt, veel geleden. Dat leed is nooit erkend of de erkenning kwam te laat. En in

het geval van mijn vader net voor zijn dood." Ze zegt dat de eerste generatie Indo's heeft gekozen voor de toekomst van hun kinderen en dat zij uit ontroering voor die keuze is gaan schrijven. "Ik ben gefascineerd door hun verhalen die met het ouder worden verdwijnen. We moeten van het verleden leren." Het verleden van haar familie heeft haar gevormd. Haar ouders leerden haar dat er niet één manier van leven is, maar meerdere. "Ze leerden me om rekening te houden met anderen en de ander te respecteren. In Nederlands-Indië hadden ze te maken met veel verschillende volkeren met heel verschillende gewoontes." Ze heeft zich daarom ook altijd ingezet voor de nieuwe migranten in ons land. Voor haar werk en inzet werd ze be-

kroond met dat lintje. "Indische mensen waren altijd erg koningsgezind. Daarom was het prachtig dat ik een lintje kreeg van de koningin. Eigenlijk is het lintje voor mijn ouders, vanwege de opvoeding die ze mij gaven. Maar mijn vader zou hebben gelachen als hij me daar had zien zitten bij de burgemeester. Hij zou hebben gevraagd: 'Marion, heb jij de *Avondvierdaagse* gelopen?'"

‘Ik vraag me weleens af: ben ik nu Indisch, Moluks of Nederlands? Ik ben alles, heb ik besloten’

Sabrina Cols (25), medewerkster damesvoetbal bij de KNVB

Net als veel Indische mensen is Sabrina grootgebracht met voetballen. “Ik vond voetbal leuker dan poppen,” zegt ze. “Als we met de familie bij elkaar zijn, gaat op zondagavond gewoon de tv aan voor *Studio Sport*. En mijn moeder zit dan vooraan.” Met het door haar opgerichte *Team Indonesia* nam ze onlangs deel aan het *WK Amsterdam*, een voetbaltoernooi voor alle in Nederland woonachtige bevolkingsgroepen. Ze haalden de finale, die ze na strafschoppen verloren. “Ons team bestaat uit meiden met Indisch en Moluks bloed. Er

is saamhorigheid en herkenning, maar we doen meer dan alleen voetballen. We zetten ons in voor de *Stichting Women Win*, die wereldwijd sportprogramma’s opzet voor vrouwen en meisjes.” Sabrina is van de derde generatie Indo’s; haar Molukse vader is hier geboren, haar Indische moeder op Java. Ze is zich er niet van bewust dat ze ‘bruin’ is. “Maar mensen zien me natuurlijk wél zo. In de brugklas kreeg ik een brief waarin werd gevraagd of ik misschien een cursus Nederlands wilde volgen. Terwijl ik heel goede cijfers voor dat vak had! Ik was zó beledigd. Maar technisch gezien ben ik dus een halve allochtoon.” Ze is hele-

maal vernederlandst, maar vraagt zich weleens af: ben ik nu Indisch, Moluks of Nederlands? “Ik ben alles, heb ik besloten. Ik kan toch niet tussen mijn ouders kiezen? Van beiden zie ik iets terug in mijzelf. Ik ben trots op mijn afkomst.” Haar Indische oma heeft de onrustige jaren veertig op Java meegemaakt. Geboeid door de vragen van Margriet vroeg Sabrina haar daarover te vertellen. Oma, die aan *Jospan* (Indisch linedancen) doet, had *tjolo tjolo* voor haar klaargemaakt (vis met ketjapsaus) en vertelde dat haar vader bij het *KNIL* (*Koninklijk Nederlands-Indisch Leger*) zat en drieënhalf jaar als militair in een Jappenkamp had gezeten, terwijl zijn gezin zichzelf moest redden in hun huis buiten de stad. Om te kunnen leven werden sieraden en zelfverbouwde groenten verkocht. Sabrina: “Tijdens de Bersiap-periode zijn ze met z’n allen gevlucht naar de stad – nota bene met hulp van de Japanners. Daar kwamen ze in een beschermd kamp.” Haar oma en opa kwamen met drie kinderen, onder wie Sabrina’s moeder, in 1957 naar Nederland. Een boottocht van 33 dagen via Kaap de Goede Hoop. Oma had gezegd: “Alleen maar water, water, water.” En over Nederland: “Het was zo koud, zó koud.” Daar hielpen de drie lagen kleding die ze hadden gekregen nauwelijks tegen. Ze werden gehuisvest in *Pension Interlaken* in Zeist. Anderhalf jaar op een kamer van vijf bij zes, waar ze moesten eten, slapen, wassen. Maaltijden kregen ze van het pension, en die waren vies. “De aardappelen die ze niet opaten, kregen ze de volgende dag gebakken voorgeschoteld; het brood als wentelteefjes. Wat over was, gaven ze daarom maar aan de hertjes in het park.” Dat park met hertjes is er nog steeds. Sabrina ging er als kind vaak met haar grootouders heen. “Ik kende dit verhaal van mijn oma niet. Nu ik nog beter weet ze heeft moeten doormaken, heb ik nog meer respect en bewondering voor mijn haar gekregen,” zegt ze.

Esther Scheldwacht (41), actrice

Esther woont in Den Haag, waar ze ook is geboren. ‘De weduwe van Indië’ wordt die stad wel genoemd, omdat veel repatrianten zich er vestigden. In Den Haag zaten de bedrijven en overheidsinstellingen waar veel van hen aan de andere kant van de wereld voor hadden gewerkt. Esthers Indische ouders kwamen als tieners begin jaren vijftig naar Nederland en leerden elkaar hier kennen. Veel van hun verleden weet Esther niet. “Mijn moeder heeft in de Bersiap-tijd moeten toezien hoe haar broertje door Indonesische nationalisten op weg naar school werd gemarteld met brandende sigarettenpeuken. Mijn vader zwijgt. Hij zat in een Jappenkamp. Het onderwerp is té pijnlijk en uit respect heb ik het tot op de dag van vandaag niet aangeroerd. Dat aanvoelen, aanpassen en zwijgen is iets typisch Indisch.” Het verhaal van hun aankomst in Nederland kent ze wel. De bootreis, hoe ze aan wal in een belachelijk trainingspak werden gehesen en met een bus bij een pension werden gedumpt, waar ze bijna al hun salaris voor moesten afdragen. Dat ze niet eens hun eigen potje mochten koken. “Kregen ze zuurkool. Mijn opa kende dat niet. Hij zag die slierten en zei: ‘Dit is bedorven.’” Ze heeft een echt Indische opvoeding gehad, al beseft ze dat pas later. Het is vooral haar (blanke) echtgenoot, de acteur Stefan de Walle, die haar daarop

wijst. Het samenzijn met familie en het eten dat daarbij hoort. “Dat eten is zo belangrijk, omdat dat het enige is wat nog tastbaar is. De rest is een herinnering aan een land dat niet meer bestaat,” licht ze toe. Het moeten presteren, maar niet mogen opvallen, ook dat is Indisch. En het bescheiden zijn. “Als ik bij vriendinnetjes een koekje kreeg aangeboden,

zei ik beleefd ‘nee’. Pas na aandringen mocht ik het accepteren. Maar bij Nederlanders hield het dan op; kreeg ik niets. Ik zie dit terug bij mijn zoons. Als er ijs wordt uitgedeeld op school staan ze achteraan.” Op haar 24ste is ze voor het eerst in Indonesië geweest. Een schokkende ervaring. “In Nederland voelde ik me altijd verwant met allochtonen, maar in Indonesië voelde ik me zó groot en zó wit. Zó Hollands. Ontroerend was het ook: dit was het land dat mijn ouders hebben achtergelaten. Ik ga er zeker met mijn jongens heen. Hier liggen ook hún roots.”

‘Mijn vader zwijgt. Hij zat in een jappenkamp, maar dat onderwerp is te pijnlijk om aan te roeren’

‘Mijn moeder vertelde over een meisje dat in het oerwoud werd geboren. Veel later kwam ik erachter dat het over mij ging’

Anneke Grönloh (67), zangeres

Ergens in het oerwoud bij het Tondanomeer op Noord-Celebes staat een bijzondere boom. Hij is geplant op de plek waar Annekes nageboorte is begraven; een oud Indisch gebruik. Het moet inmiddels een reusachtige boom zijn, maar Anneke is er nooit geweest. Te emotioneel.

Ze werd daar geboren, terwijl haar moeder zich schuilhield voor de Japanse bezetters. Haar Duits-Nederlandse vader, een rasmilitair, zat in een krijgsgevangenkamp. Elke avond bracht haar opa hen eten. “Hij blies dan op een fluitje, zodat mijn moeder wist dat het goed volk was,” vertelt Anneke.

Haar moeder werd toch gepakt en verdween met Anneke in een jappenkamp. Hoewel Anneke nog een peuter was en in een draagzak op haar rug hing, zijn er

dingen gebeurd die ze nooit zal vergeten. Het geschreeuw van haar moeder als ze weer eens een pak slaag van de Jap kreeg, de geur van de lijken die zij moest ruimen. “Ik ben nog steeds als de dood voor maden en dergelijk ongedierte,” zegt ze. “Dan val ik flauw.”

Anneke heeft er nooit over kunnen of willen praten. “Zodra ik er iemand over hoor of bepaalde beelden op tv zie, komt alles weer boven. Vooral de laatste jaren heb ik daar last van. In het kamp werden we gedwongen Japanse liedjes te leren. Ik was nog zo jong, de teksten was ik allang vergeten. Maar laatst had ik een nachtmerrie. Ik werd wakker en kon ze zo opdreunen.”

Ze kwamen heelhuids uit de oorlog, net als haar vader. In 1946 zag Anneke hem voor het eerst. “In het kamp gebruikte iedereen mijn Japanse naam,

Yokotjang. Opeens was daar die man die me ‘Anneke’ noemde – mijn vader.” Het gezin kwam een jaar later naar Nederland. In Indië was Anneke uitgesolden voor ‘kaaskop’, hier was het ‘poepchinees’ en ‘pinda’. Of ze pestten haar met haar dikke ‘d’ en lange ‘l’. Dan sloeg ze er meteen op los. “Ik was een vechtersbaas, net als mijn moeder. Als ik huilend thuiskwam, zei ze: ‘Ga terug!’ Dat hielp. En ik pakte niet de kleintjes.” Door alles vroeg ze zich af: waar hoor ik nu bij? “Dat heeft mij heel onzeker gemaakt. Mijn ouders hebben me wel altijd goed opgevangen. Mijn moeder zei: ‘Ik ben veel bruiner dan jij, wat moeten ze dan wel niet van mij zeggen?’ Ze benadrukte altijd dat ik ‘een mens’ was en ‘een lief meisje’. Over het verleden werd nooit gepraat. Wel vertelde ze altijd het verhaal van een meisje dat in het bos

werd geboren. Pas veel later kwam ik erachter dat het over mij ging. Zo ben ik achter mijn geschiedenis gekomen.” In de jaren zestig werd Anneke een beroemdheid met liedjes als *Brandend Zand* en *Paradiso*, ook over de grens. Met ruim dertig miljoen verkochte platen wereldwijd is ze nog altijd de succesvolste Nederlandse artiest ooit. Afgelopen juni vierde ze haar vijftigjarig artiestenjubileum met een gala in de *Koninklijke Schouwburg* in Den Haag. Het ‘Indische’ in haar is nooit verwaterd. “Koken is mijn hobby. Ik pak flink uit tijdens verjaardagen, mijn kipsaté is onovertroffen. Iedereen moet ook altijd mee-eten. Als er toevallig een elektricien in huis is, schuift hij gewoon aan.” In Marion Bloems film *Ver van familie* speelde ze een 86-jarige oma die stervende is. Als voorbeeld nam ze haar eigen moeder, die op 83-jarige leeftijd overleed. “Het was zwaar. Mijn moeder was op het laatst zo ziek en zwak. Dat heb ik gebruikt. Ik speelde die rol ook voor haar. Want het verhaal van de Indo’s heeft weinig aandacht gekregen in Nederland. Het mag nooit worden vergeten.”

interviews: bram de graaf. fotografie: hester doove

Margriet geeft **20 exemplaren** weg van de dvd *Ver van Familie*.

Kans maken? Stuur dan vóór 30 september een kaartje o.v.v. ‘*Ver van Familie*’ met uw naam en adres naar Redactie Margriet, Postbus 40068, 2130 KV Hoofddorp.

Het boek *Vervlochten grenzen* van Marion Bloem is uitgegeven door de Arbeiderspers, ISBN 9789029571586 en kost € 18,95.

Nederlands-Indië werd zestig jaar geleden Indonesië

In december is het precies zestig jaar geleden dat Nederland de onafhankelijkheid van Indonesië accepteerde. Sinds de zeventiende eeuw was Nederlands-Indië, zoals dat toen werd genoemd, onze kolonie geweest; we hadden er een groot deel van onze rijkdom aan te danken. De lokale bevolking profiteerde nauwelijks van de handel; vanaf het begin van de twintigste eeuw nam onder hen de roep om onafhankelijkheid dan ook toe. Nadat Japan in 1942 het gebied bezette, was de rol van Nederland uitgespeeld. Alle blanken en veel mensen met gemengd bloed, de Indo’s, verdwenen in jappenkampen, waar velen stierven aan ondervoeding, mishandeling en verwaarlozing.

Na de Japanse capitulatie in augustus 1945 kwam de Indonesische bevolking in verzet tegen de Nederlanders toen die het gezag wilden herstellen; dit wordt de Bersiap-periode genoemd. De mensen in de kampen

waren voor hun eigen veiligheid gedwongen daar te blijven, degenen die zich erbuiten waagden, waren hun leven niet zeker. Honderden, onder wie veel vrouwen en kinderen, vonden alsnog de dood. Pas toen er genoeg westerse troepen waren gearriveerd konden ze eruit, sommigen pas eind 1946. Het land werd inmiddels verscheurd door een nieuwe oorlog, die ook aan duizenden Indonesiërs het leven kostte, met name tijdens de zogenaamde politieke acties. Onder internationale druk erkende Nederland eind 1949 de nieuwe staat.

Tot in de jaren zestig kwamen er ruim driehonderdduizend Indische repatrianten naar ons land. In Nederland konden ze hun verhaal niet kwijt. Hier was immers ook oorlog geweest. Hier had men ook geleden: de kou en honger van de laatste oorlogswinter, het lot van de Joden. En dus zwegen de Indo’s. De meesten tot op de dag van vandaag.

